

CONTES ET MYTHOLOGIE DES INDIENS LACANDONS:

CONTRIBUTION À L'ÉTUDE DE LA TRADITION ORALE MAYA.

407 strana, 11 fotografija. L'Harmattan, Paris, 1986. ISBN 2-85802-702-1.

Lakandon Maje iz džungli meksičke savezne države *Chiapas* obično se uzimaju kao potvrda i primer opstanka »izvornih« duhovnih i kulturnih tradicija velikih civilizacija drevne Mezoamerike. Međutim, »Pravo ljudi« (na lakandonskom dijalektu *Hach Winik*), čiji broj danas ne prelazi 400, već su postali i turistička atrakcija (*noble savage*), a osim akulturacije, primorani su i doslovno da se bore za svoja staništa ugrožena meksičkim projektom krčenja šuma i stvaranja novih obradivih površina – pa prodaja »autentičnih« suvenira turistima ostaje slaba uteha. U njihovim verovanjima i ritualima tradicija drevnih Maja kombinovana je sa verovanjima stanovnika centralnog platoa Meksika (iz tog pravca su i stigli do svojih današnjih staništa u XI i XII veku), kao i delovima hrišćanskog učenja koje su upoznali do XVIII veka. Sâma činjenica da postoje Indijanci koji već pet vekova žive u džungli (»u divljini«), i koji uz to nikada nisu priznali vlast »zvaničnih« državnih institucija (od kojih ipak zavise kad se radi o lekovima i orudi-

ma) privlačila je etnologe i antropologe još od početka ovog veka, kada je od 1902. do 1905. među njima boravio veliki američki antropolog *Alfred M. Tozzer*, čiji je rad o uporednom proučavanju Maja i Lakandonaca (tačnije: Maja sa poluostrva *Jukatan* i Lakandon Maja) objavljen 1907. Tekstove o božanstvima i verovanjima ovih ljudi objavili su i *Howard Cline* (1944), i *Georgette Soustelle* (1959) i oni su bili izuzetno korisni u radovima iz etnologije savremenih majanskih zajednica. Međutim, pravo okretanje Lakandoncima donose od šezdesetih godina radovi *Roberta Brucea* i (od 1970) mladog Belgijanca *Diliera Boremansea*.

Ova zbirka mitova i priča koju je sakupio i priredio **Boremanse** (doktorirao socijalnu antropologiju na Oxfordu, danas profesor antropologije na *Universidad del Valle de Guatemala*) predstavlja do danas najkompletniji doprinos etnologiji Lakandonaca, a verovatno jedan od najznačajnijih doprinosa etnologiji Maja uopšte. S obzirom na renome autora i činjenicu da se ovom etničkom grupom bavi

dosta dugo, ovo je možda trebalo i očekivati – ali kada se ova knjiga uporedi sa velikim brojem izuzetnih radova koji su u poslednje dve decenije objavljeni uglavnom u SAD i Meksiku, onda još više dobija na vrednosti. (Uostalom, gotovo istovremeno je objavljeno i nemačko izdanje.) I kada se ne slaže sa mišljenjima svojih kolega, autor (ili priređivač) ih navodi u napomenama, omogućujući čitaocu da se sam opredeli. Mnogobrojne bibliografske reference omogućuju poredenje sa *svom* relevantnom literaturom i građom objavljenom do 1984, a korišćeni su i neki inače teško dostupni arhivi Gvatemale. Mitovi i priče su podeljeni u dve celine: prvu (50) čini »Folklor i mitologija severnih Lakandonaca«; a drugu (ukupno 42) »Priče i mitologija južnih Lakandonaca«. Ovi delovi čine veoma važan dokument usmene književnosti, »priređenom« utoliko što *Boremanse* nastoji da građu učini razumljivom i tzv. »prosečnom čitaocu«, a ponegde navodi i delove priča koje su zabeležili drugi autori (pre svega **Bruce**) – čime neki mitovi postaju zaokruženi u lo-

gične i koherentne celine. Tako nam čudnesni svet ovih stanovnika tropskih šuma postaje začudujuće jasan i zanimljiv, mada se autoru možda može staviti za merke da u nekim slučajevim (npr. obredi u ruševinama starih majanskih centara *Palenquea* i *Yaxchilana*) ne objašnjava značenje koje su ovi gradovi imali i imaju za Lakandonce. Naime, oni ih na neki način »vezuju« za »klasičnu majansku civilizaciju«, ali u vreme dolaska Lakandonaca u ovo područje od te civi-

lizacije su ostale samo ruševine (u džunglama, naravno). Onima koji se bave prekolumbovskim kulturama dodatna objašnjenja o odnosu mitova i istorije u ovom slučaju sigurno ne bi smetala da ih pročitaju još jednom, a čitaocu koji se po prvi put sreće sa ovom problematikom ona bi i te kako dobro došla. Takođe, prava je šteta što je u isto vreme kada je ovaj tekst predat u štampu (1984) R. Jon McGee objavio izvanredan tekst o reliktima »klasičnih« majanskih verovanja kod

Lakandonaca – s obzirom da se opisi i određenja nekih božanstava malo razlikuju, bilo bi zanimljivo videti Boremansev odgovor.

Ali ovo su više tehničke primedbe i odnose se na nešto što spada u isključivi domen stila rada, kao i na »višu silu«. U mnogobrojnim napomenama sadržana je čitava mala enciklopedija podataka, u čijem obilju se autor snalazi veoma uspešno.

Aleksandar Bošković

Marija Stanonik

PROMET NA ŽIROVSKEM

Žiri 1987, 131 str., foto.

Kadar se lotevamo prikaza določene strokovne publikacije, se na začetku morda najprej vprašamo, katerim bralcem je naš prikaz najprej in predvsem namenjen. Ali tistim, ki knjige še ne poznajo in jim želimo s svojim prikazom vzbuditi zadostno mero zanimanja, da bi si jo kdaj pozneje sami prebrali. Ali pa je naš prikaz namenjen hkrati ali celo bolj tistim, ki so delo sami že prebrali ter je naš cilj dati tem bralcem še neko novo videnje, novo dimezijo, na katero sami morda niso bili pozorni oziroma je niso zaznali. Obe vrsti bralcev sta enako pomembni, pravilen odgovor

pa najdemo v vzpostavitvi ravnovesja, v katerem bomo dovolj razumljivi prvim in hkrati ne dolgočasni drugim. To pa ni lahka pot.

Drugo vprašanje je, kako zajeziti lastni subjektivizem v razumne meje (seveda menim, da je težnja po popolnem abstrahiranju subjektivnega v etnološkem raziskovanju in vztrajanje na neki občji, objektivni in zato že kar abstraktni ravni, zgrešena). Odnos do vsebine v strokovnem delu si izoblikujemo namreč bolj ali manj prek svojega odnosa do stroke, prek svojega videnja raziskovalnega dela. Knjigo cenimo toliko bolj, kolikor več smo o

njej našli odgovorov na lastna vprašanja in hkrati spodbud za lastno delo. Knjiga za nas torej ni samo tisto, kar v njej je, ampak na nek način tudi tisto, česar ne vsebuje. Vsak prikaz strokovnega dela je potemtakem nujno razpet med pozitivnim (ali negativnim) odnosom do njegove konkretne vsebine in do tistega, česar v knjigi ni, pa bi morda lahko bilo.

Razprava Marije Stanonik *Promet na Žirovskem* nedvomno zasluži našo pozornost. Zasluži si, da si vzamemo zanjo nekoliko več časa, kajti šele po natančnem, pozornem ukvarjanju z njo se nam izostrijo mnoge nesporne kvali-